

اثبات حدیث غدیر خم از کتب معتبره عامه ملا علی واعظ خیابانی

تحقیق: علی اکبر صفری - محمد جواد طالبی هنزائی

مقدمه

این رساله شامل ده منبع از محدثان اهل سنت در نقل حدیث غدیر است، یعنی احمد بن حنبل، ابن ماجه، ابن قتیبه، ترمذی، شیبانی، بزاز، نسائی، تیمی و طبری. مؤلف، پس از آن کلام ده تن از محدثان عامه را فراهم آورده که به تواتر حدیث غدیر اذعان داشته اند: بدخشی، جزری، عاصمی، زنجشیری، باکثیر، مکی شافعی، صدرعالم، صنعانی، فخررازی، جمال الدین شافعی.

این رساله برگرفته از نسخه مجمع الشتات ملا علی واعظ خیابانی (۱۲۸۲-۱۳۶۶ق) نویسنده کتاب علماء معاصرین است. در این اثر همانند مجموعه های جنگ پاره ای از اسناد، اشعار دلنشین، فواید سودمند و... فراهم آمده است. از جمله مطالب این مجموعه، نوشته ها و سروده هایی از شیخ علی اکبر مروج الاسلام کرمانی، نامه ای از شیخ حسن بلاغت، نامه های مؤلف به مدیر مجله المرشد و پاسخ آن، نامه از علامه عبدالحسین امینی به نویسنده، نامه ای از صاحب روضات که به برادرزاده اش سید محمد موسوی خوانساری نگاشته، نامه هایی از شیخ جعفر نقدی، مطالبی برگرفته از مجله دعوة الاسلام، شرح حال و آثار سید نجم الحسن مؤسس مدرسه الواعظین لکنهو و سید علی نقی نقوی و جد او سید دلدار علی، اشعاری از شاهزاده محمد رحیم میرزا خلف نایب السلطنه عباس میرزا، بخش هایی

از کتاب مطلع الصباحتین و مجمع الفصاحتین شیخ ابی السعادات اسعد بن عبدالقاهر اصفهانی، زندگی نامه و منتخب آثار ملا مهرعلی خویی از جمله قصیده مشهور: ها علی بشر کیف بشر و تخمیس آن و... است. کتاب مجمع الشتات به شماره ۴۴۸۳ کتابخانه حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی رحمته الله نگهداری می شود.

آشنایی با مؤلف: ملا علی واعظ خیابانی تبریزی در میان اهل پژوهش باد و کتاب علماء معاصرین و وقایع الایام شناخته می شود. ایشان در ۱۲۸۲ق در تبریز زاده شد تحصیل علوم دینی را از حوزه علمیه زادگاهش آغاز کرد و برای تکمیل آن به نجف اشرف مهاجرت نمود و پس از سالها شاگردی در نزد اساتید حوزه نجف به مدارج عالی علم دست یافت. واعظ خیابانی پس از بازگشت به تبریز به تألیف و تدریس همت گماشت. و سرانجام در ۱۳۶۶ق در همان شهر درگذشت و در آرامگاه طوبائییه تبریز (نزدیک چهارراه آبرسان) به خاک سپرده شد. از شمار آثار ایشان: کتاب علماء معاصرین، مجموعه وقایع الایام و بیش از چهل آثار دست نویس که در کتابخانه آیت الله مرعشی به شماره (۲۹۱۵، ۴۴۷۷، ۲۰۰۲، ۴۵۰۱، ۱۲۹۰۰، ۹۴۴۱) نگهداری می شود. واعظ خیابانی زندگینامه خود را در علماء معاصرین (ص ۴۰۶-۴۰۷) و وقایع الایام مشتمل بر وقایع و حوادث ماه صیام (ص ۶۳۳-۶۳۷) قلم زده است.^۱

امید است نشر این رساله گامی دیگر در راه دفاع از امامت حضرت امیر المؤمنین علیه السلام باشد و نویسنده و نگارنده این سطور را مشمول دعای خیر حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله گرداند که با دعای «... وانصر من نصره» یاوران حضرتش را یاد فرموده است.

متن رساله اثبات غدیر خم از منابع اهل سنت

بنده نگارنده علی بن عبدالعظیم تبریزی خیابانی عفی الله عنهما گوید که یکی از اصداق جانی، این مذنب جانی رقیمه کریمه انفاذ داشت که حدیث غدیر خم را از کتب معتمده مسلمة علماء ستیه سنیه بمقتضای تلک عشره کامله از ده کتاب قوم مرقوم بدارم پس محض امتثال امر و انجاح {انجام} مسؤل جناب معظم له این تفصیل مذکور افتاد.

قال الله تعالى سورة المائدة « يا ايها الرسول بلغ ما انزل اليك من ربك وان لم تفعل فما

۱. برای آگاهی بیشتر نگاه کنید به اعیان الشیعه ۲۶۶: ۸، مکارم الآثار ۷: ۱۴۴۴-۲۴۴۷، مؤلفین کتب چاپی ۴:

۲۲۷، نقباء البشر: ۱۴۶۸-۱۴۶۹، فهرست کتابخانه آیت الله مرعشی ۸: ۱۰۹، ۱۷۷، و ۱۲: ۶۱-۷۷

بلغت رسالته والله يعصمك من الناس {ان} الله لا يهدي القوم الكافرين». آیه ۶۷.

مکشوف باد که به مقتضای فطرت عقل و جبلت انسان از شش چیزشخص را یقین و جزم حاصل می شود و هرکه منکر باشد از فطرت عقل خارج و قابل خطاب و لایق سؤال و جواب نیست.

یکی هم تواتر است چنانچه ما به وجود دول خارجه و بلاد بعیده حالیه و وجود امم ماضیه در قرون سلف خالیه با این اهمیت وقایع و خصوصیت بدایع تصدیق و اذعان و اعتقاد کرده ایم به حکم تواتر و اقتضای فطرت عقل است. سبحان الله من باور ندارم کسی که مدعی عقل خصوص علم خاصه انصاف علی الخصوص طالب حق باشد در تحقق حدیث غدیر که زیاده از صد صحابی که آن محضر شریف را دیده نقل کرده و زیاده از دویست نفر از اکابر علمای سنیه در کتب خود ثبت نموده - که تقریباً حقیر صد و بیست تن از اسامی سامی ایشان و کتب و عبارات صریحه آنها را در مجلد دوم {دوم} - منتخب المقاصد و منتجب الفوائد ص ۱۹۴ الی ۲۴۹ درج کرده ام. شبهه و تردیدی کرده باشد ولی چون این صدیق روحانی از کثرت اشتغال داعی به اعباء تألیف و وظائف منبر مستحضر است بنقل ده تن از فحول علماء و کهول فضلاء ایشان و درج بعضی از عبارات و کلمات شان اکتفاء فرموده فنقول مستعینا بالله الحکیم الحمید و متوسلاً بصاحب الولاية الكبرى و مقامه المجید:

اول: احمد بن حنبل از ائمه اربعه صاحب مسند

دویم {دوم}: ابو عبد الله محمد بن یزید بن ماجه القزوینی صاحب سنن

سوم: عبد الله بن مسلم بن قتیبة صاحب کتاب الامامة والسیاسة

چهارم: ابو عیسی محمد بن عیسی الترمذی مصنف الجامع فی السنن و غیره

پنجم: احمد بن عمرو بن ابی عاصم الشیبانی صاحب کتاب السنة

ششم: احمد بن عمرو بن عبد الخالق البزاز صاحب المسند الکبیر

هفتم: عبد الله بن احمد بن محمد بن حنبل الشیبانی صاحب مسند والد خود

هشتم: ابو عبد الرحمن احمد بن شعیب نسائی صاحب خصایص

نهم: ابو یعلی احمد بن علی الموصلی التمیمی الحافظ صاحب المسند الکبیر

دهم: ابو جعفر محمد بن جریر الطبری الشافعی صاحب التفسیر و التاریخ

و اگر کسی طالب باشد، نقل دویست تن از اسامی اعظم قوم با نامهای کتب ایشان بلکه

تألیف مجلد کبیرمخصوصی در این موضوع شریف بحمدالله تعالی ممکن است، ولی برای اثبات مطلب و تشخیص مقصد به نقل عبارت ده تن از اکابر علماء ایشان و تعیین توثیق و تصدیق آنها و جمله از ترجمه ای ناقلین تواتر حدیث شریف از کتب معتبره خودشان که همه از اعظام محققین و افاحم منقدین و افاضل ماهرین و امثال بارعین و افاضل متکلمین علماء سنیہ اند لازال الحق مویدا باقرارهم والصدق میرزا باعترافهم، اختصار و اقتصار می رود.

۱. میرزا محمد خان بدخشی صاحب نزل الابرار^۱، که به نص فاضل رشید صاحب ایضاح از عظماء اهل سنت است، بعد از ذکر حدیث غدیر فرموده: هذا حدیث صحیح مشهور، و لم یتکلم فی صحته الا متعصب جاحد لا اعتبار بقوله، فان الحدیث کثیر الطرق جدا، و قد استوعبها ابن عقدة فی کتاب مفرد، و قد نص الذهبی علی کثیر من طرقه بالصحة، و رواه من الصحابة عدد کثیر.

از این کلام ثابت گردید کسانی که از راه لداد و فرط عناد، در صحت این حدیث شریف شبهه کرده اند - مثل بخاری و ابوحاتم رازی و فخر رازی و امثال ایشان - از جمله متعصبین جاحدین اند که ابداء به قول شان اعتنائی و اعتباری نیست.

۲. علامه شمس الدین محمد بن محمد الجزری صاحب کتاب اسنی المطالب فی مناقب علی بن ابیطالب^۲ بعد تصریح بتواتر حدیث غدیر گفته و لا عبرة بمن حاول تضعیفه ممن لا اطلاع له فی هذا العلم. از این عبارت ظاهر است کسیکه قصد تضعیف حدیث غدیر نماید او فاقد الاطلاع و جاهل و قصیر الباع و غافل است.

۳. احمد بن محمد العاصمی صاحب زین الفتی فی شرح سورة هل اتی^۳ گوید: ظن بعض الجهلة الاغثام {الاغثام} و الغفلة الذین هم فی بلاده

۱. حافظ محمد بن معتمد خان البدخشانی الحارثی متوفای بعد از ۱۱۲۶ق نزل الابرار، باب اول فی ما اختص به من المناقب اسدالله الغالب ص ۲۱.

۲. چاپ اول سال (۱۴۰۳ق = ۱۳۶۲ش) تحقیق دکتر محمد هادی امینی ص ۵۳

۳. العسل المصفی من تهذیب زین الفتی فی شرح سورة هل اتی ج ۱ ص ۱۱ (مقدمه مؤلف) از الحافظ احمد بن محمد بن علی بن احمد العاصمی متولد ۳۷۸ق. چاپ مجمع احیاء الثقافة الاسلامیة

الاغنام بنا معاشر الكرام {آل الكرام} و جماعة اهل السنة و الجماعة و الاحكام، انا نستجير الوقیعة فی المرتضى رضوان الله علیه و حباه خیر مالدیه و فی اولاده ثم فی شیعته {شعبه} و احفاده و کیف نستجیز {استجیز} ذلك و هو الذی قال {فیہ} النبی صلی الله علیه و سلم: من كنت مولاه فعلى مولاه. و هذا حدیث صحیح تلقته الامة بالقبول و هو موافق للأصول.

۴. محمود بن عمر زمخشري در كتاب ربيع الابرار و نصوص الاخبار كفته - على ما نقل عنه السيد الاجل آية الله العلامة مير حامد حسين الهندي في عقبات الانوار: ليلة الغدير معظمة عند الشيعة محياة عندهم بالتهجد، و هي الليلة التي خطب فيها رسول الله صلى الله عليه و سلم بغدير خم على اقتاب الجمال، و قال في خطبته: من كنت مولاه فعلى مولاه.

و مقام زمخشري اجل از آن است كه در اين و جيزه بيان آيد. جلال الدين سيوطى گوید: كان واسع العلم كثير الفضل غاية في الذكاء و جودة القریحة، متفننا في كل علم قويا في مذهبه مجاهرا به حنفا.

۵. شيخ احمد بن الفضل بن محمد باكثر المكي الشافعي در كتاب وسيلة المآل في عده مناقب الآل بعد از نقل حدث غدیر گوید: و هذا حدیث صحیح لامرية فيه و لاشك ينافيه، و روى عن الجم الغفير من الصحابة و شاع و اشتهر، و ناهيك بجمع حجة الوداع.

و فقير ترجمه او را از كتب خاصه و عامه در مجلد رابع از كتاب وقایع ص ۸ و قدر وافى از اخبار وسيلة المآل در مجلد دویم منتخب المقاصد ص ۸۲ مفصلا نقل کرده ام.

۶. محمد صدر عالم صاحب معارج العلى في مناقب المرتضى گوید: ثم اعلم ان حدیث الموالاته متواتر عند السيوطى رحمه الله كما ذكره في قطف الازهار، فاردت ان اسوق طرقة ليتضح التواتر. پس كتب و طرق حدیث شریف را مشروحا ذکر نموده {است}.

۷. محمد بن اسمعیل الیمانی الصنعانی صاحب روضة ندیة [الندیة] شرح التحفة العلویة گوید: و حدیث الغدیر متواتر عند اکثر ائمة الحدیث. و عبارت چندی از ایشان را نقل فرموده.
۸. مولوی ولی الله لکنهوی صاحب مرآة المؤمنین بعد از نقل حدیث گوید: باید دانست که این حدیث صحیح است و له طرق متعددة. و آنچه بعضی در صحت این حدیث کلام کرده اند، خطا است، زیرا که روایت کرده اند آن را جماعتی از علماء حدیث، مثل ترمذی و نسائی، و روایت کرده اند جماعتی از صحابه.
۹. فخرالدین محمد بن عمر رازی صاحب کتاب اربعین فی اصول الدین^۱ است که اجماع امت را بر حدیث غدیر اثبات کرده.
۱۰. عطاء الله بن فضل الله المعروف بجمال الدین الشافعی صاحب کتاب روضة الاحباب فی سیرالنبی والآل والاصحاب^۲ در اربعین فضائل گفته - علی ما نقل عنه السید المؤید المحجد فی عبقات الانوار، بعد از نقل حدیث غدیر از حضرت صادق عليه السلام و نزول آیه سئل سائل در حق حارث: اصل هذا الحدیث سوی قصة الحارث متواتر عن امیرالمؤمنین عليه السلام و هو متواتر عن النبی صلى الله عليه وآله، و رواه جمع كثير و جم غفیر من الصحابة ایضا. تلك عشرة كاملة، از عبارات علماء سنیة سنیة که نقل تواتر کرده اند و معتقد بوده اند و منکران را متعصب و جاحد و بی اطلاع و جاهل و غافل و خود حدیث شریف را متواتر و مقبول امت موافق اصول و صحیح و بی شک مروی صحابه منقول علماء و تفوه در صحت حدیث را خطا دانسته اند. ان فی ذلك لذكری لمن كان له قلب او القى السمع و هو شهید.

۱. مسئله ۳۹ فی الامامة الفصل الخامس فی بیان ان افضل الناس بعد رسول الله صلى الله عليه وآله من هو؟ صفحات ۲۵۵ الی ۳۰۱ - مكتبة الكليات الازهرية - الازهر - تحقیق دكتر احمد حجازی السقا، سال ۱۹۸۶م.

۲. فصل سوم ص ۶۱۰